

Komplikace u českých baptistů

SVOBODA CÍRKVE, SVOBODA V CÍRKVI

Ivan O. Štampach

Početně nepatrné společenství českých baptistů (ve sčítání lidu z roku 2011 se k nim přihlásilo 3 486 osob, tedy 0,35 ‰ obyvatel Česka) v posledních letech několikrát přitáhlo pozornost veřejnosti.¹ Také jeho nejnovější vývoj stojí za pozornost.

Nejde však jen o to, že ve skromných, přehledných rozměrech znázorňují to, co hýbe ve velkém konfesemi u nás více známými a sledovanými. Baptistů je třeba si všimnout i proto, že je s odhadovanými asi 100 miliony příslušníků (včetně dětí členů, které nejsou součástí církve, ale v jiných církvích jsou děti obvykle započítány) celosvětově početně nejsilnější větví světového protestantismu, a tím jsou asi třetí největší křesťanskou denominací po římských katolících a pravoslavných.²

Pro současné křesťanstvo je charakteristické rozlišení do různě pojmenovaných větví, denominací, přičemž takový společný název může znamenat celosvětově centralizovanou jednotnou organizaci (římsští katolíci, adventisté sedmého dne), nebo množství na sobě nezávislých lokálních útvarů, které mají společná přesvědčení a společné prvky praxe. To je i případ baptistů.³

Baptistická denominace dostala tento název od svého, v době jejich vzniku neobvyklého, pojetí křtu. Slovo βαπτίζω (baptizó) v řeckém originálu Nového zákona znamená doslova „nechám se

ponořit“. Původní křesťané podstupovali na znamení svého obrácení obřad křtu, v němž ponoření znázorňovalo pohřbení všeho hříšného a porušeného a vynoření „z lůna vody“ nové, duchovní narození nebo též symbolické vzkříšení s Ježíšem, o němž křesťané věří, že byl ukřižován, pohřben a vstal z hrobu v těle duchovním.

Baptisté důsledně křtí jen toho, kdo před sborem vyzná víru a své odhodlání následovat Ježíše. Skoro všichni ostatní křesťané přešli na křest nemluvnat a ten zakládal příslušnost k církvi bez ohledu na to, jak člověk smýšlel a jednal. Baptisté se obávají, že se ze křtu ve většinovém křesťanství stala prázdná ceremonie.

Baptisté, jejichž první sbor volně navazující na tradici reformačních novokřtěnců vznikl roku 1609 mezi Angličany žijícími v Amsterdamu, se svým pojetím přidružili k okruhu svobodných církví. Patří k nim například též svobodné reformované církve u nás reprezentované Církví bratrskou.⁴ Mínila se svoboda v trojím smyslu.

Jednotlivec víru nedědí. Ať je nebo není z křesťanské rodiny, je na něm, aby se svobodně rozhodl stát se křesťanem a jako takový je přijat do sboru (místní církve) a bere na sebe z toho plynoucí práva a povinnosti.

Jednotlivé sbory jsou svébytné, mohou společně vytvářet servisní mezisborové instituce tam, kde se některé úkoly (vzdělání kazatelů, mediální aktivity) snadněji zvládají společně, nejde však o nadsborovou autoritu, která by určovala, co věřit a co činit. Sbory jsou vůči takové struktuře svobodné.

Baptisté jako církve hájí svobodu vůči státu. Nechtějí mít nikde pozici státní církve, jako ji měli římsští katolíci, pravoslavní a historické reformační církve. Nechtějí být na státu závislí. Respektují svobodu vyznání.⁵

Baptisté jsou po světě nerovnoměrně rozptýlení. Zhruba polovina všech baptistů žije v jedné zemi, a sice ve Spojených státech amerických. Všude jinde tvoří menšiny, v některých zemích Afriky (Nigérie, Kongo), Asie (Myanmar) a Latinské Ameriky (Brazílie) s relativně silnějším zastoupením.

V americkém baptistickém společenství existují dva vyhraněné směry. Velkou část s různě uváděným počtem (mezi 15 až 30 milionů) členů tvoří jižní baptisté, zejména v Texasu, Tennessee, Virginii, Severní Karolině a Missouri. Pro ně je charakteristický biblický fundamentalismus a konzervativní politická agenda. Ostatní baptisté rozptýlení po zbytku Spojených států zastávají pojetí otevřené, zachovávající svobodu výkladu Bible a občansky, sociálně a ekologicky angažované. Příkladem sociálního angažmá

baptistů může být roku 1968 zavražděný aktivista pro lidská práva menšin Martin Luther King. Toto rozlišení se promítá do baptistického hnutí v jiných zemích a dostalo se i do českého prostředí.⁶

Baptistické aktivity podle dostupných zdrojů začaly mezi Čechy žijícími v dnes polském Zelově. Na českém území mohl být prvním Pražský sbor u víře pokřtěných křesťanů (1885). Jako první se však též někdy uvádí sbor v Hleděbci (u Veltrus) s tímtež vročením.⁷

Čeští baptisté dali o sobě poprvé v posledních letech vědět i širší veřejnosti, když se odmítli připojit k praxi zavedené zákonem č. 428/2012 Sb.⁸ o vyrovnání mezi státem a církvemi pro 17 (z 41 dnes registrovaných) náboženských společností. Sjezd delegátů jako společný orgán jednoty se rozhodl nepodepsat smlouvu se státem, nepožadovat vrácení nemovitostí a nepřijmout částku 227 862 069 Kč (rozloženou do ročních splátek po dobu 30 let) určenou baptistům v § 15 tohoto zákona. Potvrdili tím svou svobodu vůči státu, která patří k baptistické tradici. Baptisté předpokládají, že sbory spíše nebudou schopny finančně pokrýt mzdové náklady svých kazatelů a připouštějí v neformálních vyjádřeních, že se kazatelé budou muset živit jinou prací a kazatelskou sužbu konat na dobrovolnické bázi nebo s velmi skromnou odměnou od sboru.

Novou pozornost vyvolal vztah Bratrské jednoty baptistů (BJB) k členskému sboru v Praze na Pankráci, sídlícím v ulici Na Topolce a nazývaným podle této adresy (sídlí tam rovněž administrativa BJB). Sbor na své webové prezentaci⁹ informuje o sporu, který se týká jejich svobody interpretovat Bibli, jež má být jediným pravidlem víry a praxe. Poukazují na to, že baptisté nemají žádné závazné magisterium, učitelskou autoritu, jíž by se musely sbory a jednotlivci podříditi.

Baptisté na Topolce dospěli v praxi k tomu, že řádnými členy sboru mohou být i muži nebo ženy žijící v partnerství s osobou stejného pohlaví. Nechávací otevřenou interpretaci biblických textů, které se uvádějí proti této praxi. Volná rozprava nad Bibli ve smyslu praxe svobodných církví má ukázat další směr.

Baptistické vedení snad reprezentující většinu ze 45 baptistických sborů (včetně stanic spravovaných sbory) žádalo od sboru na Topolce, aby své stanovisko ve stanovené lhůtě revidoval. Po-

kud k tomu nedojde, hrozí jeho vyloučení ze společenství jednoty. V publikované korespondenci sbor, resp. jeho členové (včetně profesora systematické teologie na Evangelické teologické fakultě UK Petra Macka) hájí svobodu sboru.

Druhým tématem rozepře je to, že sbor na Topolce si zvolil do kazatelské služby ve sboru dvojici, Jana Koukala a Lydii Kucovou. Pro významnou část českých baptistů je žena v kazatelské službě nepřijatelná.¹⁰ Může jít o doslovnou interpretaci slov apoštola Pavla. *Jako ve všech obcích Božího lidu, ženy necht' ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily; mají se podřizovat, jak to říká i Zákon (1 Kor 14:33,34).*¹¹

Praxe sboru na Topolce v obou případech hájí stanovisko, že lze být skutečně věřícím a oddaným křesťanem, jak je to pro svobodné, vyznavačské křesťanství charakteristické, a přesto praktikovat alternativní životní styl podle osobních nebo skupinových možností a předpokladů. To se jeví pro budoucnost křesťanství, nejen baptistického, jako určující.

Stejně spory zmitají i jinými denominacemi. Významná denominace na rozmezí dvou podob křesťanství, katolického a reformačního, totiž anglikáni, jsou dnes fakticky rozštěpeni a nesnadno udržují jednotu v různosti ve společenství 40 členských církví Anglikánského společenství reprezentovaného Lambethskou konferencí. Spor ohledně duchovní služby žen rozděljuje i starokatolické společenství.¹²

Čtyři sbory Bratrské jednoty baptistů (Jablonec nad Nisou, Kroměříž, Kuřim a Lovosice) a jedna kazatelská stanice (Jílové u Děčína) oznámily, že toto baptistické společenství opouštějí. Důvodem je praxe sboru Na Topolce Praze na Pankráci a dosavadní údajná povolnost BJB.

V obavách z vyloučení založil baptistický sbor Na Topolce nový subjekt pod názvem Společenství baptistických sborů. Je zatím jeho jediným sborem, je však otevřený spřízněným sborům, pokud by spor eskaloval a další sbory by chtěly nebo musely opustit Bratrskou jednotu baptistů. Dosáhli jako 41. náboženská společnost v pořadí registrace Ministerstvem kultury ke dni 18. 4. 2019.¹³ Za sbor spřízněný s Topolkou je pokládán baptistický sbor v Liberci a nezávislý Sbor Petra Chelického v Lovosicích.

Pojetí sboru na Topolce se znovu řešilo na celocírkevní úrovni. Sjezd delegátů

ve dnech 26. a 27. dubna 2019 vydal stanovisko, které uznává pouze partnerství muže a ženy a „praktikovanou homosexualitu“ označuje jako hříšnou. Vyloučil členství kteréhokoli sboru ve dvou různých společenstvích a následkem toho rozhodl o vyloučení tohoto sboru, které má definitivní podobu po vypořádání majetkových a jiných otázek dostat ke konci roku 2019.¹⁴

Ohlášené vystoupení čtyř sborů a jedné kazatelské stanice z BJB lze pokládat za reakci na to, že sbor na Topolce nebyl sjezdem delegátů roku 2018 vyloučen. Lze předpokládat, že tyto sbory své rozhodnutí o odchodu z jednoty nyní revidují. Přesto však situaci v jednotě lze pokládat za nedořešenou. Konzervativní a fundamentalistické směřování zůstává ve sporu s otevřenými sbory, které nově promýšlejí křesťanskou existenci v současném světě. Sbory dosud nerozhodné, zůstávající mimo ohnisko konfliktu, může radikální a ostrý krok BJB vést k dalšímu uvažování a dalším praktickým krokům. ■

Poznámky

- 1 Tomáš HAVLÍČEK, Kamila KLINGOROVÁ, Jakub LYSÁK et al., *Atlas náboženství Česka*, Praha: Karolinum, 2017 s. 62, 63.
- 2 *Wikipedia, Baptists*, online <https://en.wikipedia.org/wiki/Baptists>.
- 3 Pavel FILIPI, *Církev a církev*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000.
- 4 Vladimír DVOŘÁK: *100 let života víry: jubilejní sborník Bratrské jednoty baptistů 1885–1985*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1989.
- 5 FILIPI, 2000.
- 6 Zdeněk R. NEŠPOR, Zdeněk VOJTÍŠEK, *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, Praha, Karolinum, 2015, s. 125–134.
- 7 NEŠPOR, VOJTÍŠEK, 2015, s. 134–153.
- 8 Petr JÁGER, Aleš CHOCHOLÁČ, *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženským společenstvími s komentářem*, Praha: Wolters Kluwer, 2015.
- 9 Baptistický sbor na Topolce online <http://www.topolka.estranky.cz>.
- 10 *Zpravodaj Bratrské jednoty baptistů, Prohlášení výkonného výboru BJB k „Oficiálnímu prohlášení pěti sborů“*, online <https://store.bjb.cz/zpravodaj201901.pdf>, s. 22–24.
- 11 Citováno podle Českého ekumenického překladu.
- 12 *Wikipedia, Homosexuality and the Anglican Communion*, online https://en.wikipedia.org/wiki/Homosexuality_and_the_Anglican_Communion.
- 13 *Baptistický sbor na Topolce, SBS je registrováno*, online <http://www.topolka.estranky.cz/clanky/aktualita/sbs-je-registrovano.html>.
- 14 *Baptistický sbor na Topolce, Sbor BJB Praha 4 vyloučen z BJB*, online <http://www.topolka.estranky.cz/clanky/aktualita/sbor-bjb-praha-4-vyloucen-z-bjb.html>.

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach (*1946) externě spolupracuje s Evangelickou teologickou fakultou UK a s katedrou religionistiky Filozofické Univerzity Pardubice.